

Közszolgálati Nemzetközi Képzési Központ

Államépítés és nemzetközi kapcsolatok

Dr. Molnár Anna – Marsai Viktor

Oktatási segédanyag

Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2013.

A biztonsági szektor reformja (Molnár Anna)	3
1. Bevezetés	3
2. Alapvető fogalmak	3
Biztonság	3
A biztonsági szektor reform	4
SSR szereplők és alapelvek	5
3. SSR és a nemzetközi szervezetek	7
OECD	7
Európai Unió	8
ENSZ	9
NATO	10
EU Tanácsi válságkezelési szimuláció (Exercise Sanussi) (Marsai Viktor)	12
4. A gyakorlat leírása	12
5. Helyzetjelentés – Líbia	13
6. Jelenlegi helyzet	14
7. Kilátások	16
8. Mandátumok	18
9. Felhasznált irodalom	22

A Biztonsági Szektor Reformja (Security Sector Reform)

„Az igazság az, hogy a fejlődés a biztonság nélkül nem lehetséges; a biztonság a fejlődés nélkül pedig csak ideiglenes lehet. ” Hilary Benn, Egyesült Királyság korábbi nemzetközi fejlesztési minisztere, 2004.

Bevezetés

Az elmúlt évtizedben az ún. Biztonsági Szektor Reformja a válságkezelés egyik meghatározó megközelítésévé vált. A válságokat, konfliktusokat követő időszakokban megvalósuló különböző békeműveletekben és fejlesztési programokban napjainkban egyre nagyobb hangsúly kerül a hagyományos biztonságpolitikai szereplők (katonaság, rendőrség stb.) feladataira összpontosító műveletek mellett a gazdasági-társadalmi fejlődést, és így a humán biztonságot is előmozdító koherens, átfogó (komprehenzív) megközelítésre. Ebben az összefüggésben a hagyományos biztonsági és igazságszolgáltatási feladatok szoros kapcsolatban állnak a gazdasági, társadalmi fejlődést előmozdító programokkal.

Annak ellenére, hogy a nemzetközi válságkezelésben az ENSZ műveleti játszanak meghatározó szerepe, az ezredfordulótól a válságba került államok biztonsági környezetének kiépítésében résztvevő más nemzetközi szereplők (EU, NATO, OECD) többsége is kidolgozta saját, biztonsági szektor reformjával összefüggő koncepcióját és eszközeit.

Alapvető fogalmak

Biztonság

A biztonsági szektor reformjával (Security Sector Reform - SSR) összefüggő fogalmak, folyamatok és tevékenységek ismertetése előtt, a biztonság általános fogalmával kapcsolatos változásokat érdemes tisztázni. A 20. század végétől a biztonság percepciója és ezzel összefüggésben fogalom-meghatározása is jelentős változáson ment keresztül. A hidegháborút követő évtizedben a globalizációs folyamatok felerősödésével a nemzetközi rendszer jelentős mértékben átalakult. A vesztfáliai rendszer erodálódásával egyidőben a nemzetközi rendszer új szereplőinek (nemzetközi szervezetek, nem kormányzati szervezetek, multi és transznacionális vállalatok) nem csupán száma, hanem befolyása és feladatai is jelentős mértékben átalakultak és növekedtek. A komplexebb és ezzel együtt bizonytalanabb új

világrendben a biztonsági kihívások többsége már nem katonai jellegű és nem az egyes államok tevékenységével áll összefüggésben.

Közhelynek számít, hogy a korábbinál jóval összetettebb biztonsági környezetben a külső és belső biztonság közötti határ feloldódott, és a biztonságpolitikában a fegyveres erőkkkel összefüggő kizárólag védelmi funkciók és tevékenységek mellett, a szektoriális megközelítéssel összefüggésben a gazdasági, társadalmi, környezeti tényezőket is magába foglaló humánbiztonságra, a nemzetközi szinten pedig a közös fellépésre, a megelőzésre került a hangsúly. A biztonság fogalma az állam-központú megközelítéstől a többszereplős (civil-katonai), és a jóléttel összefüggő humánbiztonság irányába tolódott el. A humánbiztonság fogalma az ENSZ Fejlesztési programjának (UNDP) részeként a 90-es évektől, évente megjelenő Jelentés az emberiség fejlődéséről (Human Development Report) című kiadvány elemzéseinek köszönhetően jelent meg a köztudatban.

Ezt támasztja alá Kofi Annan volt ENSZ főtitkár 2000-ben elhangzott beszédének egy részlete: *„A humán biztonság magában foglalja az emberi jogokat, a jó kormányzást, az oktatáshoz és az egészségüghöz való hozzáférést, illetve annak biztosítását, hogy minden egyénnek lehetősége legyen saját képességeinek megvalósítására. Minden, ebbe az irányba való lépés egyben egy újabb lépést jelent a szegétség csökkentése, a gazdasági növekedés előmozdítása és konfliktusok megelőzés érdekében. A nélkülözéstől és a félelemtől való megszabadulás, illetve a következő generációk szabadsága, hogy egy egészséget és természetes környezetet örököljenek: ezek a humán és ezzel együtt a nemzetbiztonság egymással szoros összefüggésben álló építőkövei.”*

Mindezzel összefüggésben az SSR-koncepció napjainkra többé-kevésbé általánosan elfogadott egységes elvekre építő átfogó megközelítést kíván nyújtani az egyes fegyveres válságokat követő béketeremtő, nemzetközi segélyezési, államépítési tevékenységek hatékony és fenntartható koordinációjához. Mind a mai napig nem beszélhetünk a nemzetközi szereplők által közösen definiált egységes SSR-koncepcióról.

Biztonsági szektor reform

Az SSR a humán biztonsági keretrendszer részeként fejlődött az elmúlt évtizedekben. Ebben az összefüggésben e nemzetközi biztonsági szereplők számára mára egyértelmű lett, hogy a katonai műveletek által kikényszerített biztonsági környezet hosszútávon, a gazdasági és társadalmi fejlődés nélkül, nem tartható fenn. Mindezzel párhuzamosan a fejlesztési programokban szerepet játszó nemzetközi aktorok számára is nyilvánvalóvá vált, hogy az

általuk elért fejlesztések hosszútávú fenntarthatósága ugyancsak nem biztosítható a hagyományos biztonsági területeken tevékenykedőkkel való együttműködés nélkül.

A **biztonsági szektor reform** összességében egy olyan stratégiaalkotó és végrehajtó intézményi reformfolyamatnak tekinthető, amelynek célja, hogy a különböző szereplők (külső, belső, állami, nem állami stb.) összehangolt tevékenysége következtében olyan stabilnak tekinthető biztonsági környezet jöjjön létre, amely elősegíti a közép és lehetőleg hosszú távon is fenntartható gazdasági, társadalmi fejlődést, hozzájárul a szegénység csökkentéséhez, illetve elősegíti a jó kormányzás, az emberi jogok és a jogállamiság feltételeinek megteremtését, ezáltal a fegyveres erők civil kontrolját.

A jelen tananyagban használt biztonsági szektor reform többé-kevésbé általánosan elfogadott fogalma mellett a szakirodalom és a folyamatban résztvevő egyes nemzetközi szervezetek (ENSZ, OECD, EU stb.) több különböző fogalmat használnak szinonimaként:

- biztonsági szektor reform (Security Sector Reform)
- Biztonsági rendszer reformja (Security System Reform)
- Biztonsági szektor kormányzás (Security Sector Governance)
- Biztonsági és igazságszolgáltatási szektor reformja (Security and Justice Sector Reform)
- Biztonsági és igazságszolgáltatási szektor fejlesztése (Security and Justice Sector Development)

SSR szereplők és alapelvek

Ebben a megközelítésben a biztonsági szektort érintő reformcsomag hatékony megvalósítása érdekében a hagyományos biztonságpolitikai szereplők, a biztonságot menedzselő és felügyelő testületek, illetve az igazságszolgáltatási és jogkikényszerítő intézmények, a nem állami és a civil társadalom szereplői, illetve az SSR helyi érintettjei stb. közötti folyamatos párbeszédre, együttműködésre és hatékony koordinációra van szükség a közép- és hosszú távon is fenntartható stabil biztonsági környezet kialakítása érdekében.

A holisztikus megközelítésen alapuló SSR-tevékenységekkel összefüggő reformcsomag számos különböző terület (védelem, szolgálatok, rendőrség, igazságszolgáltatás, civil felügyelet, pénzügyi igazgatás, büntetés végrehajtás, gender, civil társadalom, a leszerelést, demobilizációt és a korábban egymással harcoló felek reintegrálását segítő programok (DDR)) kiépítésének és átalakításának multiszektoriális összekapcsolását jelenti.

Az SSR-folyamatot és a biztonsági rendszer legfontosabb szereplőit legátfogóbban az OECD DAC kézikönyv (2007) ismerteti (OECD DAC Handbook, 22. p):

- Főbb biztonsági szereplők: fegyveres erők, rendőrség, csendőrség, paramilitáris erők, elnöki gárdák, hírszerzési és biztonsági (elhárítás) szolgálat (katonai és polgári), parti őrség, határőrség, vámhatóság, tartalékos és helyi biztonsági egységek (polgári védelmi erők, nemzeti gárdák, polgárőrség)
- Irányító és felügyeleti testületek: a kormány, nemzetbiztonsági tanácsadó testületek, törvényhozás, védelmi minisztérium, belügyminisztérium, külügyminisztérium, hagyományos hatóságok; pénzügyi irányító testületek (pénzügyi minisztérium, költségvetési, pénzügyi ellenőrzési és tervezési egységek); civil társadalom szervezetei (civil felügyeleti és panaszügyi szervek)
- Igazságszolgáltatási és jogállami intézmények: bíróság, igazságügyi minisztérium, börtön, bűnüldöző és ügyészségi szervek, emberi jogi bizottságok és ombudsman, hagyományos igazságszolgáltatási szervek
- Nem törvényes biztonsági erők: felszabadító hadseregek, gerillahadseregek, magán biztonsági vállalatok, politikai pártmilíciák.

Annak ellenére, hogy mind a mai napig nem beszélhetünk az SSR-koncepció általánosan elfogadott, egységes definíciójáról, az egyes megközelítések számos területen mutatnak hasonlóságot. A legáltalánosabban elfogadott koncepciónak az OECD DAC kézikönyvében megfogalmazott változat tekinthető.

Az SSR-koncepció általánosságban hangsúlyozza, hogy a biztonsági szektor reformja csak abban az esetben lehet sikeres, ha mindez a helyi szerepvállalásra (local ownership)¹, politikai akaratra, az emberi jogok tiszteletben-tartására, az elszámoltathatóságra és a gazdasági és társadalmi fenntarthatóságra épül.

A **helyi szerepvállalás** elsősorban azt jelenti, hogy a biztonsági szektor fejlesztése és az intézményfejlesztés a helyi (hangsúlyozottan nem csupán kormányzati) szereplők és érintettek (stakeholders) folyamatos bevonásával történjen. Ez az alulról építkező (bottom up, place-based) megközelítés nagy hangsúlyt fektet az érintetteknek a reformfolyamat teljes ciklusába (tervezés, jogszabályi környezet kialakítása, végrehajtás, irányítás) való

¹ A local ownership angol fogalom magyar fordítását tekintve mindeddig nem alakult ki egységesen elfogadott változat, a szakirodalomban hol helyi felelősségvállalásnak, hol helyi szerepvállalásnak fordítják. A magyarul nehezen visszaadható fogalom arra utal, hogy a reformfolyamatba a helyi (azaz nem donor) szereplők (pl. önkormányzat, faluközösség vagy oktatási intézmény stb.) aktív részvétele a gyakorlatban a reformok iránti elkötelezettséget, és így a végrehajtás iránti felelősséget is eredményezheti.

bekapcsolódásra. A helyi sajátosságokat és igényeket figyelmen kívül hagyó, csupán külső szereplőkkel végrehajtott reformok hosszútávon nem lehetnek fenntarthatóak.

A jól működő biztonsági környezet megteremtése érdekében az embereket a középpontba állító (people-centred) folyamatnak a jó kormányzás alapelvein, az **emberi jogok** érvényesülésén, a demokratikus **jogállami intézmények** képülésén, illetve az elszámoltathatóság és az átláthatóság elveinek érvényesülésén kell alapulnia

Az OECD DAC kézikönyv (2007) négy alapvető célkitűzést határoz meg (OECD DAC Handbook, 21. p):

1. hatékony kormányzás, felügyelet és elszámoltathatóság kiépítése
2. a biztonság- és igazságszolgáltatás javítása
3. a reformfolyamat helyi felelősség vállalásának és vezetésének támogatása
4. a biztonság- és igazságszolgáltatás fenntarthatóságának elősegítése.

A kézikönyv alapelvei a következők (OECD DAC Handbook, 21-22. pp):

- emberközpontúság, helyi felelősségvállalásra épülő demokratikus normák és emberi jogok, jogállam, célja a félelemtől való megszabadulás, a fegyveres erőszak és bűnelkövetés mérhető csökkenése;
- gondolkodási keretet jelent az államokat és a lakosságukat fenyegető biztonsági kihívásokkal szembeni fellépéshez, integráltabb fejlesztési és biztonságpolitikákkal, jelentősebb civil részvétellel és felügyelettel;
- multiszektoriális stratégiákhoz illeszkedő tevékenységeken alapul, az állam és a lakosság biztonsági és igazságszolgáltatási igényeinek széleskörű felmérésére épül;
- a kormányzás alapvető elveit (elszámoltathatóság és átláthatóság) figyelembe véve történjen a fejlesztés
- a végrehajtás az intézményi és humán kapacitások bővítését célzó világos folyamatokon és politikákon keresztül történjen a hatékony biztonságpolitika és pártatlan igazságszolgáltatás érdekében.

SSR és a nemzetközi szervezetek

OECD

Az OECD létrejötte óta a gazdasági, pénzügy és társadalmi fejlődéssel kapcsolatos feladatokat látott el. Az 1989-es rendszerváltásokat követően tevékenységei a kelet-közép-európai térségre is kiterjedtek.

A szervezet több mint egy évtizede játszik meghatározó szerepet különböző, SSR-ral összefüggő donor tevékenységek megvalósításában és koordinálásában. Az OECD DAC (Development Assistance Committee, Fejlesztési Segély Bizottsága) 2001-ben jelentette meg az Irányelvek: erőszakos konfliktusok megelőzése érdekében (Guidelines: Helping Prevent Violent Conflict), ezt követően 2004-ben elkészült a Security System Reform and Governance: Policy and Good Practice című irányelveket tartalmazó dokumentum. A 2005-ben kidolgozott hivatalos fejlesztési segélyezés (official development assistance - ODA) definíciója már több SSR elemet is tartalmazott. Ezt követően készült el 2007-ben az ún. SSR kézikönyv, amely a 2009-es felülvizsgálatát követően is a legfontosabb iránymutatás a biztonsági szektor reformjával kapcsolatos tevékenységek tervezésekor és végrehajtásakor.

A mára referenciává vált iránymutatásokat az OECD a legfontosabb donorországokat és nemzetközi szervezeteket (EU, UNDP, IMF, WB) magába foglaló Konfliktus, Béke és Fejlesztési Együttműködés (Network on Conflict, Peace and Development Co-operation - CPDC) hálózatán keresztül közvetíti a többi szereplő felé.

Az OECD fejlesztéspolitikája határozottan a komplex megközelítésre épül, ezt támasztja alá a DAC 2007-es, törekeny államokban való fellépésről írott anyaga is. A 5. pont szerint a politikai, biztonsági, gazdasági és társadalmi területek között kölcsönös függés van, amennyiben az egyik területen nem sikerül valós eredményeket elérni, az egész reformfolyamat kudarcra van ítélve (OECD DAC Principles, 2007, 2. p).

Európai Unió

Az Európai Unió külkapcsolatain, fejlesztéspolitikáján és a közös kül- és biztonságpolitika megvalósításával indított műveleteken keresztül az SSR-koncepció előtt már jelentős szerepet vállalt a biztonsági szektor reformjával összefüggő területeken. A 2003-ban elfogadott Európai Biztonsági Stratégia (European Security Strategy) az SSR-t az EU-külpolitika egyik eszközeként határozta meg. Ezt követően a Tanács 2005-ben dolgozta ki saját SSR-koncepcióját (Concept for ESDP Support to SSR), majd 2006-ban az Európai Bizottság ezt kiegészítette egy új dimenzióval (Concept for European Community Support for SSR). A Bizottság által kidolgozott koncepció újdonsága, hogy az EU első pilléréhez tartozó területeket is az EU SSR-eszközeiként definiálta. (Gazdag, 2008. 42. p.)

Az új koncepció alapján a következő területek tartoznak az első pilléres SSR-tevékenységek körébe: fejlesztési együttműködés, bővülés, stabilizációs és csatlakozási folyamat, európai

szomszédsági politika, konfliktuskezelés és -megelőzés, a demokrácia és az emberi jogok, valamint a szabadság, biztonság és igazságosság térségének külső dimenziója.

2006-ban a Tanács elfogadta az EU multiszektoriális, átfogó és a pilléreken átívelő saját koncepcióját, az SSR-ra vonatkozó következtetéseket (Council Conclusions on a Policy Framework for Security Sector Reform).

2003-tól napjaink az EU kb. egy tucatnyi olyan közös biztonság- és védelempolitika (KBVP) területén megvalósított műveletet hajtott és hajt végre napjainkban is (pl. EUPM Bosnia and Herzegovina (BiH), EUPOL COPPS (Palestine), EUPOL Afghanistan, EUTM Somalia, EUJUST-LEX Iraq, EUPOL DRC and EUSEC DRC, EULEX Kosovo stb.), amelyek a biztonsági szektor reformjával összefüggésben is működnek. A valóban sikeres SSR-folyamat megvalósítását azonban mind a mai napig akadályozza, hogy a viszonylag rövidebb időszakra tervezett és szűk mandátummal rendelkező KBVP-missziók nincsenek teljes mértékben összehangolva az EU hosszabbtávon megvalósuló fejlesztéspolitikájával.

ENSZ

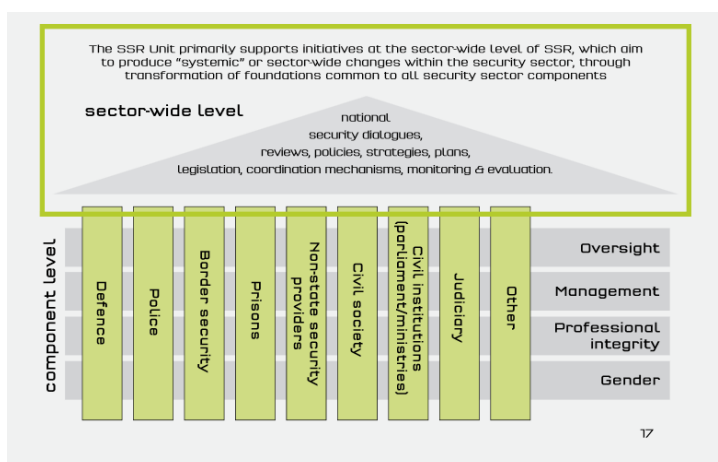
Az ENSZ globális nemzetközi szervezetként kezdetektől meghatározó szerepet játszik egyes válságba jutott országok biztonsági szektorának építésében (rendőrségi reform, igazságszolgáltatási reform, a leszerelést, demobilizációt és a korábban egymással harcoló felek reintegrálását segítő programok (DDR – disarmament, demobilization, reintegration)). Annak holisztikus megközelítése azonban csak a posztbipoláris korszakban vált általánosan elfogadottá. Mindemellett az ENSZ által végrehajtott programok kiterjedtek a felügyeleti szerek (törvényhozó intézmények, civil társadalom) megerősítésre és a folyamatba történő bevonására is. A 2000-es évek közepéig az ENSZ nem dolgozott ki egy saját, átfogó SSR-koncepciót. 2005-ben egy elnöki állásfoglalás az SSR-t a konfliktuskövető stabilizációs tevékenységek fontos elemének nyilvánította.

2007-ben hozták létre az ENSZ Intézményközi Biztonsági Szektor Reformja Munkacsoportot (The United Nations Inter-Agency Security Sector Reform Task Force - IASSRTF) annak érdekében, hogy előmozdítsa az integrált, holisztikus és koherens ENSZ SSR megközelítés kidolgozását. Célja, hogy segítse az államokat és társadalmakat abban a folyamatban, hogy hatékony, inkluzív és elszámoltatható biztonsági intézményeket hozzanak létre, és ezáltal hozzájáruljanak a nemzetközi béke és biztonság, fenntartható fejlődés, illetve a mindenki számára biztosított emberi jogok érvényesüléséhez. (Gazdag, 2008, 39-40. p.)

2007-ben és 2008-ban az ENSZ főtitkárának jelentését a BT megvitatta és elfogadta. Az elfogadott dokumentumok az ENSZ SSR-koncepcióját tartalmazzák. A 2007-es dokumentum alapján a biztonsági szektor reformjának környezetvezéreltnek (context-driven) kell lennie és jelentés hangsúlyozza, hogy az igények minden egyes helyzetben mások és mások lehetnek. A BT arra bátorítja az egyes államokat, hogy saját biztonsági szektor reformjukat holisztikus módon közelítsék meg. A megközelítésnek tartalmaznia kell a stratégiai tervezést, az intézményi struktúrát, a forrásmenedzsmentet, a működési feltételeket, a civil kontrollt és a jó kormányzást, illetve elismeri a különböző területek (átmeneti igazságszolgáltatás, DDR, a kézi lőfegyverek és a könnyű fegyverek (SALW) ellenőrzése, nemek közötti egyenlőség, gyermekek és fegyveres konfliktusok, illetve az emberi jogi témák) közötti szoros kapcsolatot (UN Security Council, 20 February 2007).

Az ENSZ koncepciójának középpontjában a jól felszerelt és kiképzett biztonsági erők mellett annak szükségessége is áll, hogy segítse a nemzeti hatóságokat a hatékony civil kontroll és elszámoltathatóság mechanizmusainak kiépítésében. Az ENSZ megközelítésében az SSR „a nemzeti hatóságok által vezetett értékelés, felülvizsgálat, végrehajtás és ellenőrzés folyamata annak érdekében, hogy az állam és lakosai számára megerősítsék a hatékony és elszámoltatható biztonsági szektort diszkrimináció nélkül és tiszteletben tartva a jogállamiságot és az emberi jogokat.” „A reformfolyamatnak a helyi felelősségvállalással kell megvalósulnia mégpedig figyelembe véve a kérdéses ország sajátosságait és szükségleteit.” (UNSC A/62/659–S/2008/39)

ENSZ SSR modell

Forrás: The United Nation SSR Perspective. 2012.

<http://www.un.org/en/events/peacekeepersday/pdf/securityreform.pdf>

NATO

A NATO a hidegháború végéig hagyományos kollektív védelmi funkciót ellátva elsősorban katonai képességeinek fejlesztésére helyezte a hangsúlyt. A szovjet blokk összeomlását és így a bipoláris nemzetközi rendszer szétesését követően jelentős mértékben megváltozott a helyzet. Ezt követően a NATO igen jelentős szerepet játszott a volt Varsói Szerződés országainak euró-atlanti integrációjában. Ezekben az esetekben nem beszélhetünk valódi SSR-tevékenységről (nem is nevezték így, hiszen a fogalom a 2000-es évektől alakult ki), ez csupán egyfajta előzménynek tekinthető. A NATO a bővítés feltételeinek meghatározásával jelentős mértékben hozzájárult ezen országok biztonsági rendszereinek intézményfejlesztéséhez. (Gazdag, 2008. 40-42. pp)

1991-ben az együttműködés és a párbeszéd fórumaként létrehozták az Észak-atlanti Együttműködési Tanácsot (NACC). Az 1994-ben elindított Partnerség a békéért (PfP) programot követően az 1995-ben publikált Tanulmány a NATO bővítéséről (Study on Enlargement) című dokumentum rögzítette egyértelműen a NATO-hoz való csatlakozás feltételeit. A csatlakozás feltételei (a piacgazdaságra épülő működő demokratikus rendszer, a kisebbségekkel való tisztességes bánásmód, a konfliktusok békés megoldására való elkötelezettség, hajlandóság a NATO műveletekben történő katonai részvételre, illetve az elkötelezettség a demokratikus civil-katonai kapcsolatok és intézményi struktúrák mellett), majd az 1999 tavaszán bevezetett Tagsági Akcióterv (Membership Action Plan) érintette a NATO-tagságra való felkészülésben résztvevő országok biztonsági szektorainak átalakítását is.

Ezt követően azonban a nemzetközi katonai műveletekben való részvétel nyújtott lehetőséget a NATO SSR-tevékenységének megvalósítására. Ebből a szempontból kiemelendő a washingtoni szerződés 5. cikkelyének gyakorlati alkalmazását követő Afganisztán újjáépítésében való (több-kevesebb sikerrel járó) szerepvállalás (International Security Assistance Force - ISAF). Fontos azonban megjegyezni, hogy a NATO-nak - még ha ehhez hasonló feladatokat el is látott - nem az SSR-folyamat megvalósítására volt felhatalmazása.

Afganisztánban a biztonsági szektor reformjával összefüggő feladatok ellátására a bonni folyamat részeként az ún. vezető nemzet-koncepció (lead nations) 2002. utáni kidolgozásával és megvalósításával került sor. A biztonsági szektor öt területén megvalósuló reformokat öt vezető nemzet (főbb donor államok) irányította és vett részt a megvalósításban: az Amerikai Egyesült Államok a hadseregreformját, Németország a rendőrségi reformot, az Egyesült

Királyság a kábítószer termelés felszámolását, Olaszország az igazságügy reformját, Japán pedig a DDR-folyamatot vállalta. A különböző szinten megvalósuló reformok közül a legnagyobb hangsúly a hadsereg reformjára irányult. 2006-ban a vezetőnemzet-koncepciót a gyakorlatban megszüntették. Ezt követően az ún. bonni folyamatot a 2006-ban Londonban kötött Afganisztán Egyezmény (Afghanistan Compact) nyújtotta keretek és mechanizmus váltották fel. Az új struktúrában az afgán kormány aktív részvételével nagyobb hangsúly került a helyi részvétel elvének gyakorlati megvalósítására.

Mindennek ellenére elmondható, hogy a NATO mind a mai napig a hagyományos katonai védelmi területen játszik meghatározó szerepet. Afganisztánban a más nemzetközi szervezetekkel együttműködve megvalósított SSR-jellegű tevékenységek sikerét külső (tálibok destabilizációs tevékenysége) és belső tényezők (a nemzetközi erők és az afgán kormányzat szintjén megnyilvánuló finanszírozási, stratégiai, döntéshozatali gyengeségek) egyaránt akadályozták.

EU Tanácsi válságkezelési szimuláció (Exercise Sanussi)

1. A gyakorlat leírása

A szimuláció célja, hogy a hallgatók egy szimulált Politikai és Biztonsági Bizottsági (PSC) ülésen keresztül a gyakorlatban is megismerkedhessenek a közös biztonság- és védelempolitika (CSDP) döntéshozatali folyamataival, a tagállamok eltérő érdekei jelentette kihívásokkal, valamint a konszenzus elérésének nehézségeivel. Az ülés témája egy elképzelt új líbiai válság, amelynek elemei azonban alkalmazkodnak a valós észak-afrikai viszonyokhoz és potenciális vészforgatókönyvekhez. Ez azért is fontos, mert így a gyakorlat egyrészt támaszkodhat a résztvevők ismereteire, másrészt bővítheti is azt. A hallgatók – létszámtól függően egyénileg vagy kisebb, 2-4 fős csoportokban – egy-egy tagállam érdekeit fogják képviselni a gyakorlat során. A szereplőknek – igazodva a diplomáciai tevékenységhez – egyéni álláspontjuktól függetlenül ragaszkodniuk kell a kapott mandátumhoz, és annak figyelembe vételével kell megalkotniuk egy mindenki által elfogadható Külügyi Tanácsi döntést, amely az esetleges fellépés – vagy inaktivitás – alapja lesz.

A gyakorlat során a résztvevők kapnak egy rövid helyzetismertetőt (SitRep), amely bemutatja a kialakult líbiai helyzetet és viszonyokat. Ezen kívül kiosztásra kerülnek az egyénre szabott tagállami mandátumok. Az ülést a PSC elnök – aki a Külügyi Szolgálat munkatársa – vezeti (esetünkben egy tréner). Az ülésen részt vesz az EUMC és a CIVCOM egy-egy képviselője is, akik beszámol a kialakult válság katonai, illetve civil dimenzióiról (ez opcionális, részvétel esetén trénernek).

A beszámolók után megkezdődik az ülés, amelynek célja a Tanácsi döntés előkészítése – szükség esetén több találkozáson keresztül. Amennyiben több ülésre is van idő, az egyes „találkozók” közti szünetekben – figyelembe véve az álláspontokban megfigyelhető dinamikákat – a trénernek – eljátszva a fővárosok szerepét – puhíthatnak a mandátumokon, hogy elősegítsék a döntés megszületését. Bár fontos, hogy a résztvevők megérezzék az eltérő érdekek közötti feszültséget, és vitázniuk kelljen egymással (amelynek elősegítésére a mandátumok meglehetősen eltérőek lesznek), a pozitív pedagógia fényében érdemes törekedni arra, hogy végül megszülessen egy mindenki által elfogadható és a válságra kielégítő választ adó döntés.

A gyakorlat során fontos a realitások szem előtt tartása (pl. ez EU a jelenlegi körülmények között nem fog a Helsinki Headline Goals-ban lefektetett hadtestnyi erőt

mozgatni). Amennyiben a trénerék úgy érzik, hogy a hallgatók elrugaszkodtak a valóságtól, ezt azonnal tegyék szóvá a gyakorlat során.

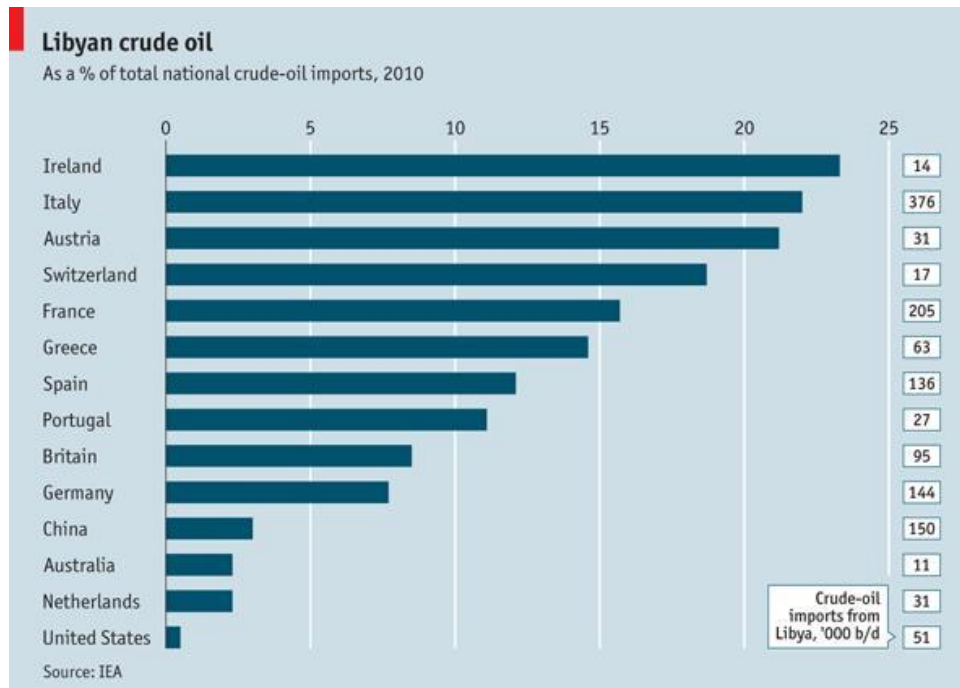
2. Helyzetjelentés – Líbia

a) Előzmények

Líbiában a Kaddáfi-rezsim megdöntését célzó polgárháború 2011 őszi befejezése után sem állt helyre a stabilitás és a biztonság. A líbiai Nemzeti Átmeneti Tanácsot felváltó Átmeneti Kormány, valamint az Általános Nemzetgyűlés mindeközéig nem volt képes a hatalmi vákuum betöltésére és a központi kormányzat megszilárdítására. Az ország 6 milliós lakosságából 2013 nyarán még mindig körülbelül 120 000 fegyveres tartozott a különféle milíciákhoz, amelyek ellenőrizték nem csupán a fontosabb gazdasági létesítményeket, kikötőket, repülőtereket, de esetenként a nagyobb városokat is. Az országban található harminc nagyobb törzs között nem állt helyre a megbomlott konszenzus, és egyre jobban érzékelhetővé vált a kelet (Kireneika) és nyugat (Tripolitánia) közt feszülő hagyományos ellenét. Az ENSZ líbiai támogató missziója, az UNSMIL (United Nations Support Mission to Libya) korlátozott mandátumával (amelynek célja a politikai átmenet elősegítése, az emberi jogok védelme, a leszerelés, a civil társadalom támogatása) és forrásaival (200 szakértő) nem volt képes érdemben befolyásolni az események menetét.

2011 őszén a Kaddáfi zsoldjából hazatérő tuareg zsoldosok felkelést robbantottak ki Maliban, amelybe szélsőséges iszlamista csoportok is bekapcsolódtak. A 2013. januári francia beavatkozás után ezeket a csoportokat részben kiszorították az országból, és egyes sejtjeik Líbia déli területein kerestek oltalmat. Emellett az ország nagyvárosaiban már a Kaddáfi elleni polgárháború idején megjelentek a nemzetközi dzsihádisták, amelyek támogatásra leltek egyes társadalmi és politikai csoportokban. Ennek következtében elszaporodtak az országban a dzsihádisták alapú terrortámadások, amelyek a bengázi amerikai konzultus elleni 2012 őszi támadásban csúcsosodtak ki, amelyben négy amerikai állampolgár, köztük az Egyesült Államok nagykövete, Christopher Stevens is életét vesztette.

A biztonság helyreállítására leginkább az olajlétesítmények közvetlen közelében került sor: az európai államok számára kulcsfontosságú a nyersanyag zavartalan kitermelése, számos ország importjában meghatározó részt képvisel a líbiai kőolaj. Az észak-afrikai ország fontos szerepet játszik azokban a tervekben is, amelyek a források és az útvonalak diverzifikálásával, a tágabb afrikai térség bevonásával akarják csökkenteni Európa függőségét – nem csupán a kőolaj, hanem ez eddig nagyrészt kiaknázatlan afrikai földgázkészleteken keresztül.

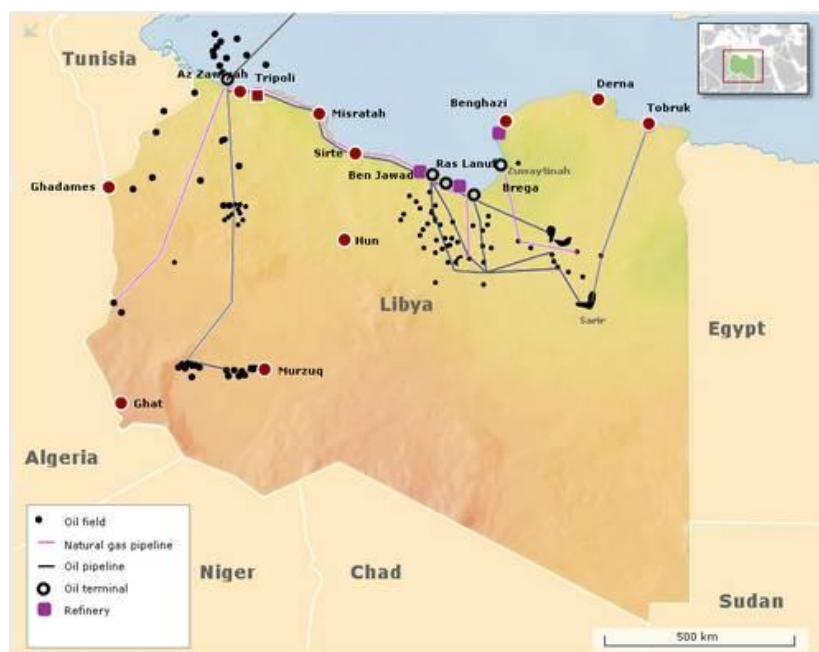

Az országban óriási problémát okoz, hogy a polgárháború alatt a fegyverraktárakat kifosztották, így a helyi milíciák kezében nem csupán könnyű, hanem nehézfegyverek is vannak. Egyes déli területek törzsei a megszerezett készletekkel bekapcsolódtak a nemzetközi fegyver- és kábítószer-kereskedelembé, amely a mali konfliktusban kulcsszerepet játszó dzsihádisták és terrorcsoportok (AQMI) fő bevételi forrása. Megfelelő központi kormányzat híján Tripoli képtelen a határok lezárására és a csempészet ellenőrzésére. Bár az EU 2013. májusában döntött egy 100 fős határőrizeti misszió, az EUBAM Libya (EU Border Assistance Mission in Libya – az EU Líbiai Határőrizeti Támogató Missziója) telepítéséről, ez nem elegendő a több ezer kilométernyi határvonal hatékony ellenőrzésére, így a térség államai – Líbia, Algéria, Niger, Mali, Csád, Szudán, Mauritánia, Tunézia, Nigéria – között 2013 nyarán is zavartalanul áramlottak a fegyverek és a dzsihádisták harcosok.

3. Jelenlegi helyzet

Két héttel ezelőtt a líbiai biztonsági helyzetben radikális fordulat következett be. A délen gyülekező fegyveres dzsihádisták felkelést robbantottak ki a központi kormány ellen. A hozzájuk csatlakozó déli törzsi csoportokkal gyorsan elfoglalták Sába és Kufra városait, amivel Fezzán és Dél-Kireneika teljes mértékben az ellenőrzésük alá került. A harcok több helyen etnikai tisztogatásokká fajultak, több tízezer menekült áramlott a parti városok felé. Az átmeneti kormány erőfeszítései a helyzet rendezésére kudarcba fulladtak, csapataik Sába előtt, Biraknál katasztrofális vereséget szenvedtek. A felkelés hatására több parti nagyvárosban is

fegyveres összeütközésre került sor: iszlamista, kormánypárti, és Kaddáfí-párti milíciák csaptak össze Bengáziban, Bani Validban, Miszrátában és Rász Lanúfban. Az Anszár al-Sária nevű iszlamista szervezet teljes egészében elfoglalta Dernát és Bengázi egyes külső, radikális iszlamista orientációjú kerületeit. Támadás érte a francia és az olasz konzulátust, utóbbiban egy diplomata súlyosan megsérült, a helyi biztonsági erők három tagja pedig életét veszítette. A Reuters egyik tudósítóját szintén súlyosan bántalmazták egy étteremben. Az olasz és a francia kormány egy különleges művelet keretében menekítette ki állampolgárait a városból, néhány európainak azonban a zűrzavarban nyoma veszett. Párizs és Róma felszólította állampolgárait, hogy hagyják el az észak-afrikai országot. Ehhez azóta csaknem valamennyi európai ország csatlakozott. A nagy olajvállalatok (ENI, BP, Total, CNPC) munkatársainak egy részének azonban eddig nem volt lehetősége elhagyni a területet: a mélyen a sivatagban található olajkutak megközelítése nem biztonságos, a felkelők gyorsan mozgó járműveikkel ellenőrzik az útvonalak többségét. Egy hete egy francia és japán szakembereket szállító konvojt ért támadásban három francia, egy japán és nyolc líbiai veszítette életét, ami után a vállalatok többsége arra szólította fel munkatársait, hogy egyelőre maradjanak a jobban védhető, a 2011-es polgárháború után megerősített táborokban. Jelentések érkeztek arról is, hogy egy esetben, amikor a személyzetet helikopterekkel igyekeztek kimenekíteni, a felkelők vállról indítható föld-levegő rakétákkal nyitottak tüzet, amelyek azonban szerencsére – valószínűleg az elavult infrafejeknek köszönhetően – elvétették a célt.

A becslések szerint ilyen módon legalább 1 200 európai és más nyugati állampolgár rekedhetett az ország belső területein. Tripoliban és a parti nagyvárosokban összesen legalább 8 000 európai és bizonytalan számú más külföldi állampolgár tartózkodik még (egyebek szerint számuk elérheti az 50 000-t, főleg fekete-afrikaiak és kínaiak). Az ő evakuálásuk a bengázi és a tripoli repülőtér lezárása miatt (a terület fegyveres milíciák ellenőrzése alá került) egyelőre bizonytalan. A kaotikus helyzetet jól jelzi, hogy az EUBAN egyes csoportjai is délen rekedtek, és megszakadt velük a kapcsolat.

Tripoliban a kormányerőknek egyelőre sikerült stabilizálniuk a helyzetet, de a helyi források szerint Abdelhakim Belhadzs, a korábbi afganisztáni veterán körül már gyülekeznek a déli dzsihádisták csoportokkal szimpatizáló fegyveresek. Négy nappal ezelőtt a főbb fegyveres milíciák Dernában kihirdették az Észak-afrikai Iszlám Kalifátus megalakulását, bevezették a sáriát, korlátozták a sport- és szórakoztató rendezvényeket, valamint megegyeztek abban, hogy addig nem teszik le a fegyvert, amíg nem sikerül megtisztítaniuk az országot a „hitetlenektől” és az „eretnek muszlimoktól” – vagyis elsősorban a kormány támogatóitól, akiket a Nyugat bérenceinek tartanak. Egyelőre úgy tűnik, hogy a keleti törzsek egy része támogatja erőfeszítéseiket, mivel az iszlamisták – Malival ellentétben – kerülték a konfrontációt a helyi törzsi vezetőkkel, és igyekeztek kiegyezni velük.

Tekintettel a kialakult helyzetre, az ENSZ Biztonsági Tanácsa és a Főtitkár aggodalmát fejezte ki Líbia jövőjét illetően, és cselekvésre szólította föl a nemzetközi közösséget. Az ENSZ BT 2213. számú határozata – a Líbiai Átmeneti Kormány kérésére – felhatalmazta a tagállamokat, hogy minden szükséges eszközzel járuljanak hozzá a líbiai stabilitás megteremtéséhez. Ugyanakkor maga az átmeneti kormány még nyíltabban fogalmazott, és Ali Zeidan miniszterelnök egy katonai intervenció megindítását kérte, amely élénk vitákat váltott ki a líbiai Nemzetgyűlésben. Maga az ENSZ-főtitkár egyébként informálisan jelezte, hogy rövid távon nem lát reális esélyt ENSZ-misszió elindítására, vagy ha mégis, annak telepítése hónapokba telhet. Az Egyesült Államok – bár biztosította politikai támogatásról Európát – jelezte, hogy nem szándékozik nyíltan részt venni újabb líbiai katonai akcióban, Washington most elsősorban a szíriai helyzet stabilizálására koncentrál.

4. Kilátások

A keleti harcok több tízezres menekülthullámot generáltak Egyiptom felé, és elemzők a helyzet romlásáról tartanak. A Bengáziban szolgáló brit és francia katonák, akik a kormányerők kiképzésében vettek részt, arról számoltak be, hogy az iszlamisták oldalán elesettek között többen nyilvánvalóan fekete-afrikaiak voltak (valószínűleg szomálik). A

Kufrából kiszorított kormányerők is beszámoltak arról, hogy egyes fegyveres csoportok a Boko Haram jelvényei alatt vették fel velük a küzdelmet. Mindez alátámasztja azokat a hírszerzési információkat, amely szerint mind a nigériai Boko Haram, mind a szomáliai al-Sabáb érintett a konfliktusban, és a dél-líbiai sivatag a globális dzsihádk harcosainak fő gyűjtőhelyévé vált. Az európai és amerikai megfigyelő műholdak képeinek tanulságai szerint csak az elmúlt egy hét alatt Csád, Niger és Szudán felől 23 konvojban több mint 100 jármű lépte át Líbia határát – többségében fegyveresekkel megrakodva. A múlt héten összecsapások folytak Észak-Nigerben, miután újabb támadás érte az *Areva* vállalat uránbányáit. A csádi kormány határai biztosítására mozgósítást rendelt el, eddig korlátozott sikerrel. Észak-Maliban az elmúlt két hét alatt Kidalban és Gaoban öt öngyilkos és hét IED-robbantásra került sor, amelyek hatását fegyveres rajtaütésekkel és aknavetőtűzzel fokozták. Az akciókban összesen két francia, egy togói, négy szenegáli, valamint tizenegy mali katona vesztette életét, illetve több mint negyven civil lakos. Mindez afelé mutat, hogy Líbiával párhuzamosan a dzsihádisták Maliban is fokozni akarják aktivitásukat. A mali, líbiai, nigéri incidensek egy tágabb regionális válság képét vetítik előre.

5. Mandátumok

Franciaország

Párizs türelme – a térségben leginkább érintett hatalomként – fogytán van. A terjedő regionális instabilitás komolyan veszélyezteti a francia gazdasági és politikai érdekeket. A legaggasztóbb a líbiai kőolajkutak, illetve a nigéri uránbányák helyzete, amelyek megtartása stratégiai érdek Párizs számára. Ugyanakkor az ország fegyveres erejét – és költségvetését – jelentősen megterheli a már futó mali művelet. Az elnök és a kormány mindenképp szeretne egy líbiai műveletet, amely gátat szab az ország széthullásának és az iszlamisták előretörésének, de ehhez a többi tagállam aktív pénzügyi és katonai szerepvállalására számít. Ennek érdekében a franciák szeretnék bevetni mindkét (jelenleg brit parancsnokság alatt levő) EU-harcsoportot. A két harcsoport elsődleges feladatának a külföldi állampolgárok kimenekítését, az iszlamista előretörés megállítását, valamint a kormányerők támogatását tartják. Ezt az áthidaló erőt a francia védelmi minisztérium szerint még egy legalább 3 000 fős EU-alakulatnak kellene négy héten belül kiegészítenie az akció sikeréhez, amiből a franciák 1 500 főt állnának. A misszió hosszú távon ENSZ vagy AU fennhatóság alá kerülne. Felmerült az az opció is, hogy a művelet közös EU-AU misszióként fusson, afrikai katonákkal kiegészítve.

Nagy-Britannia

Nagy-Britannia számára a térség gazdasági jelentősége a brit olajvállalatok miatt számottevő, így érdekelt a konfliktus rendezésében. London azonban aggódik a beavatkozás pénzügyi és politikai következményeitől, és inkább egy AU-s műveletet látna szívesen, EU-logisztikai támogatással. A britek azért is óvatosak, mert az ő harcsoportjuk áll készenlétben, így a művelet terhei jelentősen érintenék őket. Ugyanakkor az országban rekedt brit állampolgárok kimentése London számára prioritás, ennek érdekében hajlandó lenne egyfajta „coalition of willing” keretében egy újabb gyors, hatékony, különleges erők bevetésével végrehajtott akcióban kimenekíteni az országban rekedt nyugati állampolgárokat (maximum néhány hetes, esetleg hónapos szerepvállalás). Ehhez elengedhetetlen egy, az eddiginél robosztusabb erő alkalmazása, valamint Olaszország és Málta hozzájárulása katonai támaszpontjai használatához.

Olaszország

Az olasz fél lemondott Líbiáról, sőt az észak-afrikai térségről is. Róma csalódott az átmeneti kormány eddigi erőfeszítéseiben. Nem lát esélyt a helyzet megnyugtató rendezésére, ugyanakkor az iszlamista veszélyt nem tartja olyan súlyosnak. A fő feladatnak az uniós állampolgárok kimenekítését és az Európa felé irányuló menekülthullám megállítását tekinti, ezért egy kockázatos intervenció helyett a Frontex megerősítését és célzott kommandós-akciókat támogatna. Róma ostromlott erődként tekint Európára, amelynek nincs már kapacitása preventív fellépésre, és hosszú távon a védelemre kell berendezkednie.

Spanyolország

Madrid – Rómához hasonlóan – nem támogat egy masszívabb EU-fellépést, mert romokban heverő gazdasága nem teszi lehetővé egy komolyabb művelet finanszírozását. A spanyol elemzők szerint Líbia és térsége stabilizálása csak az afganisztáni misszió méreteivel vetekedő kontingens alkalmazásával lenne lehetséges, egy ilyen művelet indítása pedig irreális. A líbiai menekülthullám nem fenyegeti közvetlenül Spanyolországot, mindazonáltal Madrid is szorgalmazza a Frontex megerősítését. A spanyolok, mivel nem hisznek egy sikeres beavatkozásban, a már „elvesztett” országokkal (Líbia, Szíria) szemben („minden rájuk költött euró az ablakon kidobott pénz”) a még viszonylag stabil rezsimek (Marokkó, Algéria – a sor másik végén pedig Tunézia és Egyiptom) pénzügyi és katonai támogatását szorgalmazzák.

Németország

A német kormány szeretne elkerülni minden komoly fegyveres beavatkozást, ugyanakkor tisztában van vele, hogy Líbia – Malihoz hasonlóan – európai ügy, és nem dughatja homokba a fejét, valamit fel kell mutatni a világ közvéleményének. A német állampolgárok körében tapasztalható erős társadalmi elutasítás miatt azonban Berlin csak egy EUTM Malihoz hasonló kiképző misszióban gondolkodik, amelyet esetleg a líbiai kormányerők logisztikai támogatását ellátó komponenssel lehetne kiegészíteni. Németország örömmel látná, ha a harcoló felek szétválasztását regionális szereplők (AU, AL) vállalnák magukra. Berlin számára fontos, hogy az új EU művelet előkészítésében vezető szerepet játsszon, ellensúlyozandó Párizs növekvő szerepét a CSDP területén (lásd Mali beavatkozás). A német küldöttség már csak ezért is igyekszik kifogni a szelet az erőteljesebb francia elképzelések vitorlájából. A németek – akik már a NATO-intervencióval kapcsolatban is szkeptikusak voltak – nem hisznek abban, hogy a líbiai válság külső beavatkozással rendezhető.

Görögország

Athén fokozódó aggodalommal tekint a líbiai eseményekre, és támogatja a brit és francia elképzeléseket egy erőteljesebb fellépésről. Hogy lehetőleg minél kisebb forrást kelljen erre áldozniuk, szorgalmazza a harccsoportok bevetését. A görögök számára kulcskérdés a menekülthullám megfékezése, ezért ragaszkodnak a Frontex megerősítéséhez, és ehhez képességeket (két őrhajó és egy haditengerészeti felderítő repülőgép) is hajlandóak följánlani.

Svédország

Svédország számára sokkoló belpolitikai válságot jelentettek a közelmúlt zavargásai, amelyet a külvárosi, javában muszlim fiatalok robbantottak ki. Ez a bevándorlókkal szembeni tolerancia mérhető csökkenését okozta. A szélsőjobboldali svéd pártok a líbiai és a tágabb észak-afrikai válság kapcsán újabb exodus rémképével fenyegetnek, ezért a svéd kormány – engedve az erős belpolitikai nyomásnak – döntött arról, hogy akár fegyveres erővel is hajlandó részt vállalni egy líbiai intervencióban, de csak a harccsoportok időtartamára vonatkozó (30+120 nap) megkötéssel (kivéve az SSR szerepvállalást). Ugyanakkor Stockholm mindenképp szeretné, ha az eddigi egyoldalú katonai megközelítés helyett a válságkezelés-államépítés más szektoraira is (SSR, DDR, gazdaság talpra állítása szakértők küldésével) nagyobb hangsúly kerülne.

Belgium

A belga kormány mérsékelt érdeklődéssel viseltetik Líbia iránt, ugyanakkor szeretné elősegíteni a CSDP egységének megőrzését és a közös biztonság és védelempolitika továbbfejlődését. Ennek érdekében támogatja Párizst a beavatkozással kapcsolatban. Brüsszel hajlandó egy harcoló és egy logisztikai századot felajánlani egy esetleges EU-művelet számára, ugyanakkor hangsúlyosnak tartja a válságkezelés más elemeinek (SSR, DDR) erősítését is. A harcoló komponens mandátumát Brüsszel a harccsoport időhatáraihoz igazítaná. Az államépítés elősegítésére Belgium egy 20 fős szakértői csoportot ajánl fel, amely jogi és adminisztrációs szakembereket tartalmaz.

Lengyelország

Lengyelország mérsékelt érdeklődéssel szemléli a líbiai eseményeket, de szeretné elősegíteni a CSDP megerősödését és láthatóvá válását. Ennek érdekében hajlandó lenne katonai erővel is hozzájárulni egy észak-afrikai beavatkozáshoz, és támogatja a harccsoportok alkalmazását.

Ugyanakkor – tekintettel annak költségeire és bizonytalanságaira – nem szeretne hosszabb távú, komolyabb befektetésekkel járó elköteleződést Líbiában (tehát maximum a harccsoport időkeretével számol): a fölfutó palagáz-kitermelés miatt a líbiai fosszilis energiahordozók lényegtelenek Varsó számára. Mindezek miatt a lengyel kormány egy áthidaló jellegű műveletben gondolkodik, az EU 6-7 000 főnyi erejét, miután a kormányerőkkel együttműködve sikerül stabilizálnia a helyzetet (Varsó maximum négy hónapban gondolkodik), más nemzetközi szervezet (AU, ENSZ, AL) kontingensének kellene váltania.

Portugália

A komoly gazdasági kihívásokkal küszködő Portugáliát elsősorban a potenciális menekülthullám miatt foglalkoztatja a líbiai válság. Lisszabon – Madridhoz hasonlóan – nem sok esélyt lát arra, hogy kívülről sikerül rendezni az észak-afrikai válságot, és inkább a még stabil rezsimek erősítését, valamint a Frontex tevékenységének fokozását szeretné elérni. Tekintettel arra, hogy az ország az Észak-Afrikán keresztül érkező kábítószer egyik fő felvevőpiaca, Portugália fontosnak tartja a belügyi együttműködés fokozását a drogkereskedelemmel szemben, és szívesen küldene kábítószer-ellenes ügynököket Észak-Afrikába egy EU-csoport keretein belül.

Málta

Málta aggódva figyeli a partjaitól néhány száz kilométerre fekvő eseményeket: a menekültek első hulláma már elérte a szigetet. Valetta szeretne elérni egy közös EU-fellépést, és ehhez bázisait is hajlandó felajánlani. Szükségesnek tartaná a Frontex tevékenységének megerősítését.

Felhasznált irodalom

A Beginner's Guide to Security Sector Reform (SSR). 2007.

http://www.ssrnetwork.net/documents/GFN-SSR_A_Beginners_Guide_to_SSR_v2.pdf

The OECD DAC Handbook on Security System Reform (SSR) Supporting Security and Justice. 2007.1 <http://www.oecd.org/development/incaf/38406485.pdf>

Sebastian Bloching: Security Sector Reform Missions under CSDP: Addressing Current Needs. August 2011. <http://isis-europe.eu/sites/default/files/programmes-downloads/ssr-csdp-bloching.pdf>

Exercise Alisia (ESDC – Egmont Institute, kézirat) – nem nyilvános

Report of the Secretary-General: Securing peace and development: the role of the United Nations in supporting security sector reform (A/62/659)

Statement by the President of the Security Council (S/PRST/2011/19)

Statement by the President of the Security Council (S/PRST/2008/14)

Statement by the President of the Security Council (S/PRST/2007/3)

Gazdag Ferenc: A biztonsági szektor reformja és a nemzetközi szervezetek. In: Biztonságpolitika. 2008. (11) 35-43. p.

OECD DAC Principles for Good International Engagement in Fragile States 2007. <http://www.oecd.org/dataoecd/28/5/43463433.pdf>

Report: African Perspectives on Security Sector Reform (published by SSR Unit, June 2011)

Report: The Liberian Legislature and Oversight of the Security Sector (published by SSR Unit, February 2012)